

mall. *xarrua*: 'rampolina, roba de vestir usada, però no esqueixada' (només *DAG.*); amb la *-rr-* dels mots pejoratiu o afectiu de sentit i forma semblant (*eix-errat*, *ERRAR*, *xerri*, *xarraboi*, *xarrofol*, *xarric*, *xa(r)rampió*, *xerramandusca*, i tants de *XERRAR*).

XARUGA, mena d'arada, pres del fr. *charrue* 'arada', si bé amb adaptació fonètica al cat. *XARUC*, tem. *xaruga* □ 1.ª doc.: 1915, tort. (*xeruga*, *BDC* III, 113). És mot i cosa tortosina i valenciana (més dades de *xaruga* reco. per Gricera, *El Jou, l'arada* ---, *BDC* XI, 87); a la definició que n'extrau el *DFa*. «--- emprada en el conreu de l'arros», encomanen Valor i Giner afegir: «i altres que requereixen guaret pregon» (detalls en una llarga nota de J. G. M. 1956, arxivada, ara inaccessible).

A França el mot ve del gallo-llatí *CARRŪCA*, amb tractament fonètic propi del francès. En passar al cat. adaptà la *-rr-* francesa a la nostra *-r-*, i prengué una *-g-*, totes dues coses per adaptació a *XARUC*, *-GA*; una cosa i altra s'evitaren en una forma cast. dial. *charrúa* (*DCEC/DECH, CHARRO*); i a Eivissa, on ha pres un sentit metafòric: «*charrua*: canoa» (*PzCabr.*): vehicle que s'ocorre a mar i no camp; sense la *-g-* a Cullera, el verb. El mateix mot cèltic donà oc. ant. *carruga* 'carreta', que deu ser el que figura (sense definició) en el *Dicc. de Rims* de JMarc (289).

DERIV.: *Xarugar* 'llaurar amb xaruga', que segons *AlcM* es pronuncia, sense la *g* afegida, *čaruár* a Cullera.

Xaruguesa, V. *xaruc* *Xarumbar*, *xarumbo*, V. *xarurpar* i *xarop* *Xaruto*, argot (*BDC* VII, 66), del port. *charuto* 'cigarro' (*MLWagner, Notes Ling. Arg. B.*, 103); essent manlleu hindú en portuguès, no és possible que en argot català entrés per via gitana *Xarvia*, V. *xirivia*

XARXA, 'filat o ret, sobretot el de pescar', i abans en general 'ormeigs i aparells de pesca i navegació', antigament era *eixàrcia*, i ve del gr. bizantí *ἔξαρτία*, plural de *ἔξαρτιον* 'aparells nàutics': mot derivat del gr. clàssic *ἔξαρτιζω* 'jo equipo, aparello, una embarcació' (i aquest, del gr. *ἄρτιος* 'ajustat, escaient'). □ 1.ª doc.: *exàrcia*, 1194; *xàrsia*, 1507, i algun cas de *sarxa* o *xàrxia* en els Ss. XIII i XIV.

On ja es tracta de la d'un lleny, embarcació, i té sentit col·lectiu, combinat amb *aperaments* 'aparells, arres': «in ligno quod habemus cum Petro Pauco, et in tota *exarcia* --- et apiramentis ---», en un doc. de 1194 del Cartulari de Poblet (p. 154), relatiu a Poblet mateix.

En el *Consolat de Mar* i altres textos del període inicial pot designar qualsevol ormeig de navegació, i en particular els consistents en cordam o altre teixit a manera de corda o llibant, i també de vegades aplicat a arres de coses terrassanes. Amb aquell sentit amplíssim figura en capítols dels més antics del *Consolat*: «nau o leny qui, per fortuna de mal temps, perdrà alguna *exàrcia*, axí com són timons o timoneres

o arbres o antenes o veles», cap. XX (Pard., p. 73); «si algun senyor de nau o leny haurà carregat --- e --- li vendrà cas de ventura --- és a entendre: si li surtirà stopa o romball o alguna cadena o cadenas, o perdrà alguna *exàrcia* ---» (CCXXXII, Pard., p. 307); també LVI, p. 107, i és sentit en el qual es troba escampat per tota l'obra. També té aquesta acc. àmplia, de manera més o menys evident, en alguna de les cites antigues que donaré de la forma amb afèresi, en *x-*, entre altres: «reberen los dits còmits la *xàrcia* per al dit uxor» (cf. UIX), Ant. Bofarull, *Ant. Marina Cat.*, 77.

Altres vegades, en el mateix *Consolat*, quan es refereix a feina que fan els mariners en terra, ja sembla referir-se més especialment, sigui a material per fer cordam o a les cordes mateixes: «és tengut mariner --- a anar a bosc, a serrar, e a lenya, e a fer *exàrcia*, e a forn ---», potser aplegant material dels canemars, espartals, palmars o aiguamolls de boga: Pard. tradueix «travailler des cordages» (cap. CX, p. 140); o bé el que trobaven ja bo i trenat en les costes: «tot senyor de nau o leny pot pendre' *exàrcia* que trob en ribera ab que la haja mester a sa nau ò a son leny a ormejar» (CLXIII, p. 184, trad. «cables, cordages»; anàlogament CLVI, 175).

Consta l'elaboració d'*eixàrcia*, en tota mena de fonts, des de molt antic, en les quals no se'ns diu per a quin fi: «--- plom, una meala; fil d'*exàrsia*, lo quintal, 1 dr.; caynbe de Borguyna, cru e batut, 2 drs.; tota *exàrsia*, obrada, de cànem ---», *Reva* de Perpinyà, d: 1284 (RLR IV, 374); «--- fil de *exàrcia*, e camge de Bergoyna ---» a. 1295 (RLR V, 86).

No hi ha dubte que hi predomina l'ús nàutic o de pesca, però també d'arres d'ofici ben terrassà, com ara els d'animals de muntar o de transport: «les bèsties de sella, fre e cabestre, e sella ab què va a cavalgar, e ab albarda, e sa *exàrcia* de la albarda, y estrigol e manil[I]», *CostTort.* (Ol., p. 378), i veg. infra, a. 1341, per a filats de caça. Però sempre es troba més sovint amb ús marí, en tota mena de textos: «la *exàrcia* era bona al seu arbre de 2 taylles» ('politges') a. 1351 (Rubió, *Diplomat. de l'Orient Cat.*, 266); o amb sentit més ampli que el de cordam: «viu una nau arribada, sens vela e sens *axàrsia*», Reixac (*Questa*, 181.37).

Aviat va veient-se més i més l'aplicació al cordam trenat en malla per a la captura d'éssers vivents de mar i terra, car també el veurem emprat per a caça, ja a primers del S. XIV (infra, variant en *-te-*). I es tracta ja, com avui, de xarxa de pescar, des d'Eiximenis almenys: «los peixcadors qui peixcaven, volgueren, altra vegada, tornar la *eixàrcia* en la mar», Eiximenis (*Regiment, NCl.*, 89.26). «Si véssou los ingenis y los aparells que los pescadors de assí tenen per a pendre lo peix, y de quantes maneres lo prenen, y qué varietats de nom de *eixàrcies* tenen, espantar-vos-híeu: tenen primerament una *eixàrcia* a qui dien ells la brugina, que és la reina de totes les *exàrcies*; la qual té mil y doscentes brasses de llargària; e 's tan caudalosa esta *exàrsia* que en nostres dies abraçà y tragué, de un vol, passades mil paneres de peix; y --- tenen bolichs, cintes, tiro-